

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Een beetje empowerment, misschien?

Schenk - Sandbergen, L.C.

Publication date
2004

Published in
Andere verhalen over Azië en onderzoek

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Schenk - Sandbergen, L. C. (2004). Een beetje empowerment, misschien? In R. Rutten, & L. Schenk-Sandbergen (Eds.), *Andere verhalen over Azië en onderzoek* (pp. 83-90). Het Spinhuis.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

ANDERE
 VERHALEN
 OVER AZIË
 EN
 ONDERZOEK

Rosanne Rutten & Loes Schenk-Sandbergen
 (redactie)

§

Amsterdam, Het Spinhuis, 2004. Aangeboden aan Ot van den Muijzenberg bij zijn afscheid als hoogleraar sociologie en moderne geschiedenis van niet-westerse samenlevingen, in het bijzonder van Zuid- en Zuidoost- Azië, aan de Universiteit van Amsterdam.

Een beetje empowerment, misschien?

Loes Schenk-Sandbergen

Er is een meisje geboren in 1966: Nynke, de dochter van Ot en Lies en zusje van Marc. Ik had de eer om namens het sociale geografie dispuut SAZES een bloemetje naar de kraamvrouw te brengen. Ot en Lies woonden op de Rozengracht, dicht bij de Westertoren boven de bakker. Op hun trap hing een heerlijke geur van vers gebakken brood. Het jaar daarvoor was Ot de brenger van het goede nieuws geweest. Hij kwam naar ons woninkje in de Staatsliedenbuurt en aan het eind van zijn bezoek zei hij, “o, ja, ik kom namens Prof Wertheim en de staf vragen of je kandidaat assistent wil worden.” Een maand later zat ik in de bibliotheek van het Historisch-Sociologisch Seminarium en haalde boeken van Olga Lang, Han Suyin en Kartini uit de bibliotheek die op het college ‘Vrouw en Jeugd in Azië’ werden gepresenteerd. Wim Wertheim en Cora Vreede-de Stuers gaven het college samen.

Ot en ik zijn 38 jaar door lief en leed gegaan. We hebben de bloei en groei van de vakgroep Zuid- en Zuidoost Azië meegemaakt en daarna schaalvergroting, centralisatie, managers opkomst, bureaucratisering, het in mootjes hakken van onderwijs en onderzoek, fragmentatie, verlies aan identiteit. De Azië specialisatie binnen CA/NWS is grotendeels afgebroken.

Maar een andere grote verandering was de toename van het aantal studerende vrouwen. Nu is ongeveer 80% van de studenten bij CA/NWS vrouw.¹ Ot kreeg steeds meer vrouwelijke studenten en promovendi. In de Filippijnen trainde, en begeleidde, hij hoofdzakelijk universitaire vrouwen. Op die manier heeft hij aan de ‘empowerment’ van een nieuwe generatie academische vrouwen bijgedragen.

Met empowerment van arme vrouwen in Azië ben ik al meer dan 30 jaar bezig. Maar, lukt me dat? Soms een beetje, misschien. Het volgende is een voorbeeld.

Pondicherry 2003

---

¹ In 2002/2003 zijn er 103 (21%) mannelijke en 395 (79%) vrouwelijke studenten CA/NWS aan de Universiteit van Amsterdam. In 1982 waren er dat resp. 223 (45%) en 274 (55%).

Het licht is scherp en de rijstvelden zijn diep groen. Bij het tempeltje aan de *Eri* (een meer dat voor irrigatie wordt gebruikt) zit een groepje *Dalit* vrouwen van de *self-help* groep op ons te wachten. Ze hebben hun mooiste sari aangetrokken: fel oranje, hel blauw, zacht rose, kanarie geel. Een heerlijke lucht van kokosolie en jasmijn bloemen dampt uit hun haren. Er blinkt haast geen goud.

Wij gaan de eerste geitjes aan de weduwen van dit groepje overhandigen, als start van het geitjes eco-farm project. Als er kleine geitjes geboren worden (altijd twee), houdt een vrouw er één zelf en het tweede gaat terug naar de NGO voor een andere vrouw van de self-help groep. De vrouwenafdeling van de Soroptimisten in Ede heeft geld ingezameld voor dit geitjesproject door een dure chef-kok in te huren die VIPs uit de bouwwereld kookles heeft gegeven tegen een exorbitant hoog cursusgeld.

“Kun je iets over je leven vertellen?” En weer hoor ik ongeveer hetzelfde verhaal dat ik al 30 jaar op vele plaatsen in India heb horen vertellen. Maar het lijkt of het steeds erger wordt:

“Ik ben nu dertig jaar. Ik ben met 14 jaar getrouwd. Mijn man was 26. Het was bittere armoede. Als mijn man dronken was sloeg hij mij en de kinderen. Met 20 jaar had ik drie kinderen. Toen stierf hij aan alcoholvergiftiging. Ik ben teruggegaan naar mijn moeder. Met landarbeid moeten we zien te overleven. We hebben hooguit 6 maanden per jaar werk en verdienen met wieden Rs 20 [nog geen 40 Euro cent per dag]. Ik ben nooit hertrouwd want wie wil er nu een oude vrouw met twee kinderen hebben? [De vrouw is beeldschoon.] Het geitje is mijn droom.”

Vrouwen met geitjes van het project

Alcoholvergiftiging. Steeds meer arme mannen drinken zich kapot. “Waarom drink je”, vraag ik aan een half bezopen man. “Madam, ik moet zo hard werken. Ik moet relaxen en even alles vergeten.” Drinken arme mannen om te vluchten uit een steeds miserabeler bestaan en grotere werkloosheid? Is drankgebruik meer dan vroeger deel van de mannelijke (arbeids) cultuur? Arme vrouwen drinken niet (of nauwelijks) met die regelmaat en op die schaal. Dat drinken van mannen, wat wordt er aan gedaan?

Doet de overheid iets? De overheid verdient grote bedragen aan de belasting die op drank geheven wordt en kijkt daarom wel uit om drankproductie en verkoop te verbieden. Ja, er zijn een paar zogenaamde 'drooggelegde' deelstaten. Gujarat is er één van. Maar zoals uit mijn dagboek fragment uit 1971 blijkt, hielp dat toen al weinig.

Bulsar, Gujarat 1971

De hutten zijn gemaakt van uitgeklopt en platgeslagen oud roest van benzineblikken, van stukken smerige lappen en oude papierflarden. Ik ben in de hut van de illegale drankhandelaar (er werd toen geschat dat er wel 75 illegale drank shops in Bulsar waren). In de naastliggende hut wordt met servies gegoid en luid geschreeuwd.

Jyanti, een arme straatveger, is stomdronken. Hij smijt alles kapot. Zijn vrouw en kinderen zitten als kleine verschrikte vogeltjes.

Wat doen vrouwen met alcohol-verslaafde mannen? Als vrouwen een kans krijgen, doen ze veel. Ze doen mee aan krediet- en self-help groepen om een eigen inkomen te verdienen en zelfvertrouwen te krijgen.

Madras, evaluaties van het Working Women's Forum 1996 en 2001

Wat is de invloed van krediet op het leven van arme vrouwen? Ik interview groepjes vrouwen die resp. 1, 5 en 10 jaar lang krediet hebben gekregen om een vergelijking in tijd te maken. De vrouwen in de vijf- en tien jaar groepen hebben steeds opnieuw een groter bedrag kunnen lenen omdat zij hun schuld op tijd terugbetaald hebben. Er zijn veel jonge weduwen bij die hun man door de drank verloren hebben. Het aantal vrouwen met een alcohol verslaafde echtgenoot die niets, tot weinig, bijdraagt aan het huishoud-inkomen is schrikbarend hoog.

“Als mijn man 60 rupees verdient, verzuipt hij 40 rupees aan drank. Ik mag blij zijn als ik 10 rupees krijg. De krediet groep is heel belangrijk voor mij. Mijn kinderen kunnen nu naar school en we hebben beter te eten.”

De toddy wordt in het palmsblad gegoten door de toddy tapper.

Naast andere factoren, zou het toenemend drankgebruik van arme mannen de enorme golf van vrouwen krediet-groepen en *self-help* groepen in India wel eens mede kunnen verklaren. De facto vormen deze vrouwen met aan alcohol verslaafde echtgenoten een soort (semi) 'female-headed households'.

Op het platteland van Maharashtra en in de slums van Bangalore kwam ik groepen vrouwen tegen die zogenaamde 'nachtpatrouilles' hadden opgezet. Ze houden 's nachts de wacht en 'vangen' dronken mannen uit hun buurt die ze opsluiten tot de volgende dag. Als die uit hun roes bijkomen confronteren ze hen met hun gedrag. Door opvoeding proberen ze iets te veranderen.

Pondicherry 2003

Mijn lokale counterpart, Pushpa, werkt met mij in het Tank Rehabilitation Project in Pondicherry als gender deskundige. Vier jaar hebben we gezeurd bij de Europese Commissie om een additioneel vrouwenprogramma bij de TRPP te krijgen. Dat is gelukt. Dag en nacht is zij nu bezig om vrouwen van arme huishoudens te organiseren in self-help kredietgroepen.

We lopen langs de lage dijk van het meertje. Prachtige vlinders en rode en turquoise libelles vliegen rond. De velden witte en roze waterlelies in het water doen de schilderijen van Monet verbleken. Palmbomen staan roerloos in een rij op de dijk. Er staat een wit nummer in een blauw vierkantje op de grijze stam van iedere boom: overheidsbezit. De *arrack* (sterke drank) shop is de enige hut op de dijk. Veel mannen komen er dagelijks en besteden er 20 tot 50 rupees van hun dagloon van 50 tot 80 rupees. Er is meer alcohol op deze plaats.

We zien een groepje mannen aankomen: geblokte *lungis*, smerige plastic potten, een touw en een kapmes. Razendsnel klimt de *toddy* tapper in de palmboom en komt met een emmer wit sap weer naar beneden. Een weeë zure lucht stijgt op. Meteen vouwen mannen palmbladen tot een ovaal bordje waarin de toddy wordt gegoten. Ze slurpen het op. Sommigen drinken vier liter toddy per dag. Ze verkeren in een staat van permanente dronkenschap.

Het project knapt de verwaarloosde meertjes weer op door ze uit te diepen, sluizen te repareren, dijken te verstevigen. Het regenwater dat dan beter in de meertjes wordt opgevangen, kan dan weer gebruikt worden als irrigatiewater voor de rijstvelden. Het water en het land om het meertje is communaal bezit. De bevolking wordt georganiseerd in Tank Associations om dit communale bezit in de toekomst te

gebruiken en te managen. Arrack en toddy op de dijk, kan dat in een overheidsproject waarin het doel is de levensomstandigheden van de bevolking, en met name van landloze vrouwen, te verbeteren?

We staan op de dijk van een ander meer tussen de palmbomen en de felrode *flamboyant* bomen. We zien geen toddy tappers en geen drankverkopers. De Tank Association heeft besloten dat er geen toddy meer getapt mag worden op de dijk en er geen arrack shops getolereerd worden. Het argument is dat er te veel rotzooi gemaakt wordt door mannen die plastic zakken in het rond gooien, en arme vrouwen te veel lijden onder de directe verkrijgbaarheid van alcohol. De president van de Tank Association is afgeranseld door de drank mafia, maar de vrouwen in het dorp hebben ze verjaagd. De politie deed niets. Sommige vrouwen zeggen dat hun man nu minder drinkt omdat hij verder moet lopen. Andere vrouwen klagen dat ze hun man of zoon nu 's avonds over een langere weg in het donker naar huis moeten slepen.

We zitten in de groene kamer van de Project Directeur op de voorste rij. Hij heeft mij net uitgelegd dat kinderen in India beter opgevoed worden dan in het Westen. Dat komt omdat de moeders thuisblijven en alle aandacht aan de opvoeding van hun kinderen kunnen besteden. Daar zitten Pushpa en ik dan: beiden werkende moeders met kinderen. Ik kaats de bal terug. “Maar die arme vrouwen dan, die zo hard buitenshuis moeten werken omdat hun mannen het geld verzuipen? Zou het niet goed zijn om de arrack shops van de dijken te verwijderen en toddy tappen rond de meertjes te verbieden?” Hij loopt rood aan. Hij moet het wel roerend met ons eens zijn, gezien zijn voorgaande verhaal.

Hij belooft een brief te sturen aan de 62 Tank Associations waarin alle drank op de dijk verboden wordt. Een beetje empowerment? Misschien. In ieder geval wordt het iets moeilijker om aan drank te komen.

Maar, elders in Azië kan het ook anders.

Laos 1994

In het matrilokale dorpje Tonhem vertelt een vrouw mij, dat haar schoonfamilie het zo'n eer vond dat zij als bruid in een familie van alleen maar zoons wilde komen wonen, dat zij op haar huwelijksdag een document gekregen had, waarin staat dat zij alle bezit van land en huis zal erven na de dood van haar schoonouders. Het huwelijkscontract bepaalt bovendien dat, indien blijkt dat haar echtgenoot een slechte

man is of een dronkaard, ze hem er uit mag gooien en alle familie-eigendom mag houden.